

انتظار برای جایزه و قهرمانی

شاخص‌های حرفه معلمی در استرالیا

دکتر نیره شاه‌محمدی

الف. ابعاد شغلی

ابعاد شغلی یا صلاحیت‌های عمومی شغل معلمی در استرالیا عبارت از ویژگی‌های عمومی مشترک بین معلمان کلیه دوره‌های تحصیلی است که کسب آن ضرورت دارد. (باید دانست که در بند ۲-۱۰ از راهبردهای عملیاتی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش ایران نیز بر استقرار نظام صلاحیت‌های عمومی و تخصصی و تعیین ملاک‌های ارزیابی و ارتقای مرتبه علمی و تربیتی معلمان اشاره شده است). به هر حال، ابعاد شغلی یا صلاحیت‌های عمومی مذکور شامل این موارد می‌شوند:

داشتهن مدرک معلمی

چارچوب استانداردهای حرفه معلمی در استرالیا به شناسایی و بازشناسی ویژگی‌های

شاخص‌ترین و ممتازترین مؤلفه هر نظام تربیتی «معلم» است که بنیانی برای رویارویی با چالش‌ها و بحران‌های حال و آینده نظام آموزشی محسوب می‌شود. صاحب‌نظران نظام آموزشی استرالیا معتقدند، اساسی‌ترین عامل برای نیل به هدف‌های آموزشی، معلم است. معلمان نقطه آغاز هر تحول در نظام آموزش و پرورش‌اند و قادرند با دانش و مهارتی که کسب کرده‌اند، چهره نظام آموزشی کشور را دگرگون سازند.

در استرالیا، توسعه دانش، مهارت و نگرش معلمان در طول زندگی حرفه‌ای آنان انجام می‌پذیرد، اما این توسعه فرایندی خطی و ساده نیست. هنگامی که معلمان پا به عرصه حرفه‌ای آموزش می‌گذارند، در سطوحی از تجربیات کاری، دانش قبلی، آمادگی حرفه‌ای و کار در زمینه‌های گوناگون قرار دارند. در چنین شرایطی، توسعه حرفه‌ای آنان باید به‌طور نظام‌مند طراحی، حمایت، بودجه‌بندی، اجرا و ارزیابی شود. این نظام در صورت طراحی و اجرای درست، به ارتقای اثربخشی معلمان می‌انجامد.

نمودار پیش‌رو، ابعاد شغلی و عناصر حرفه‌ای یعنی استانداردهای رشد حرفه‌ای معلمان در استرالیا را نشان می‌دهد.

**معلمان از
آخرین تحولات
آموزش و پرورش
مطلع هستند و
می‌توانند آن را
در محیط کلاس و
سایر محیط‌های
یادگیری
به کار گیرند**

معلمان فارغ‌التحصیل از دانشگاه، در بدو شروع به کار لازم است در دوره‌های آموزشی بدو خدمت مرتبط با حوزه کاری خود شرکت کنند تا دانش، مهارت، نگرش و ارزش‌های ضروری برای مدیریت موفق کلاس درس و هدایت درست یادگیری دانش‌آموزان را کسب نمایند.

خاص فارغ‌التحصیلان رشته آموزش و پرورش کمک می‌کند؛ ویژگی‌هایی که معلمان تازه‌کار را از معلمان حرفه‌ای مجزا می‌کنند. البته گرچه شرط اصلی و ضروری برای ورود به حرفه معلمی داشتن مدرک تحصیلی است نه تجربه عملی، اما تجربه عملی عنصری لازم برای آمادگی در تدریس و آموزش است. فارغ‌التحصیل رشته معلمی با متخصصی توانمند و شایسته تفاوت دارد. معلمان فارغ‌التحصیل از دانشگاه، در بدو شروع به کار لازم است در دوره‌های آموزشی بدو خدمت مرتبط با حوزه کاری خود شرکت کنند تا دانش، مهارت، نگرش و ارزش‌های ضروری برای مدیریت موفق کلاس درس و هدایت درست یادگیری دانش‌آموزان را کسب نمایند. در عین حال، خود نیز به یادگیری مادام‌العمر در زمینه کار و حرفه خود مشغول می‌شوند و از طریق این آموزش‌ها به نقاط ضعف و نیازهای آموزشی خود پی می‌برند. همچنین، در فرایند کار حرفه‌ای خود با همکارانشان مشاوره می‌کنند و در فرایند آموزش و تدریس از آن‌ها کمک می‌گیرند (راهکار ۳-۱۱/ از سند تحول بنیادین آموزش و پرورش ایران نیز به ایجاد نظام بازآموزی مستمر علمی و تسهیل ادامه تحصیل معلمان اشاره دارد).

شایستگی

چارچوب استانداردهای حرفه معلمی بر شایستگی‌هایی دلالت دارد که هر معلم قبل از ورود رسمی یا غیررسمی به شغل معلمی لازم است آن‌ها را کسب کند. براساس این استانداردها، معلمان افرادی شایسته، ماهر و با صلاحیت هستند، تجربیات موفق آموزشی دارند، به‌طور مؤثری بر یادگیری دانش‌آموزان نظارت دارند و آن را برنامه‌ریزی و ارزشیابی می‌کنند. آن‌ها توانایی سازماندهی برنامه‌های آموزشی را برای پاسخگویی به موقع به نیازهای فردی و گروهی دانش‌آموزان دارند. معلمان با صلاحیت و شایسته، سابقه‌ای از آموزش‌های مرتبط با شغل خود دارند، و برای بالابردن تجربیات حرفه‌ای خود و ارتقای سطح کیفی مدرسه‌شان با سایر همکاران و اعضای مدرسه همکاری می‌کنند (در راهکار ۱۲-۱۱ سند تحول بنیادین آموزش و پرورش ایران نیز بر به‌کارگیری نیروهای متعهد، توانمند و مجرب تأکید شده است).

کسب موفقیت

براساس چارچوب استانداردهای حرفه معلمی، در استرالیا از معلمان انتظار می‌رود در سطح مدرسه،

محل، منطقه، ملی و بین‌المللی، به موفقیت‌هایی چون کسب مقام و رتبه در جشنواره‌های علمی، آموزشی، دریافت جایزه در ارزشیابی‌های ملی و منطقه‌ای دست یابند (راهکار ۳-۱۱/ از سند تحول بنیادین آموزش و پرورش بر ایجاد سازوکارهای لازم برای جذب و نگهداشت استعدادها برتر به حرفه معلمی و راهکار ۴-۱۸ نیز به استفاده بهینه از دانش و تجربه نخبگان و پیشکسوتان آموزش و پرورش اشاره دارد).

رهبری

چارچوب در نظر گرفته شده برای شایستگی حرفه‌ای معلمان، به شناسایی افراد حرفه‌ای موفق و کارآمد به‌عنوان رهبر و الگوی سایر معلمان کمک می‌کند. افرادی که از توانایی، تمایل و ظرفیت به کارگیری دانش حرفه‌ای در جهت کمک و هدایت دیگران برخوردارند، در صورت نیاز، دانش حرفه‌ای خود را تغییر می‌دهند یا آن را به دانش‌آموزان و سایر معلمان منتقل می‌کنند، کیفیت آموزش و یادگیری را بالا می‌برند. این معلمان از آخرین تحولات آموزش و پرورش مطلع هستند و می‌توانند آن را در محیط کلاس و سایر محیط‌های یادگیری به کار گیرند. آن‌ها از مهارت بالای رهبری و ارتباط بین‌فردی برخوردارند و به‌منظور دریافت حمایت برای بهبود مدرسه و تقویت یادگیری دانش‌آموزان، با جامعه ارتباط مؤثر برقرار می‌کنند.

ب. عناصر حرفه‌ای

در استرالیا دسته‌بندی عناصر حرفه‌ای شغل معلمی از طیف وسیعی از فعالیت معلمان به‌دست آمده است. اجزای این دسته‌بندی به هم مرتبط هستند و هم‌پوشانی دارند، زیرا در عمل هیچ‌یک از فعالیت‌های معلمان از سایر فعالیت‌های او مجزا نیستند (راهکار ۷-۱۱/ سند تحول بنیادین آموزش و پرورش بر افزایش توانمندی‌های حرفه‌ای معلمان به شکل فردی و گروهی تأکید دارد).

دانش

معلمان لازم است از دانش موضوعی، اصول و نظریات رشته حوزه تدریس خود آگاه باشند، بتوانند بین موضوع تدریس و سایر علوم ارتباط برقرار کنند و فعالیت‌های مرتبط با آن را طراحی کنند، شیوه‌های تدریس مؤثر و اثربخش را بدانند، و نیازها (آموزشی، فرهنگی، اجتماعی و عاطفی)، علاقه‌ها، توانایی‌ها و مشکلات یادگیری دانش‌آموزان را بشناسند. آن‌ها لازم است با نقش، اهمیت و انواع

ابزارها و شیوه‌های ارزشیابی (مانند شفاهی، کتبی، مشاهده و...) آشنا باشند و بدانند کی و کجا آموزش و تدریس را ارزیابی کنند. همچنین، ضمن آگاهی از نظریات یادگیری، آن‌ها را به‌طور منتقدانه‌ای ارزیابی کنند و بدانند در کجا و چگونه آن‌ها را به‌کار برند (در بند ۲-۴ از اصول ناظر بر برنامه درسی ملی ایران، بر ویژگی‌های معلمان مانند زمینه‌سازی رشد همه‌جانبه دانش‌آموزان، شناخت و بسط ظرفیت‌های وجودی دانش‌آموزان و خلق فرصت‌های تربیتی و آموزشی تأکید شده است).

تجربیات

بر اساس این استانداردها، معلمان لازم است اهداف یادگیری را به روشنی تدوین کنند، از فنون تحقیق، پژوهش و راهبردهای آموزشی در کار حرفه‌ای خود استفاده کنند (راهکار ۱-۲۳ سند تحول بنیادین آموزش و پرورش استفاده از ظرفیت‌های موجود برای گسترش فرهنگ تفکر و پژوهش در بین معلمان را مطرح می‌کند)، ابزارها، فعالیت‌ها و منابع آموزشی متنوعی را برای فعال کردن دانش‌آموزان در فرایند یاددهی - یادگیری به‌کار برند و محتوای آموزشی را به‌طور منطقی در جهت دستیابی به اهداف آموزشی سازمان‌دهی کنند. چنین معلمانی موقعیت آموزشی را به روشی که رفتار درست و مناسب را در دانش‌آموز تقویت کند، مدیریت می‌کنند. به سلامت، امنیت و رفاه دانش‌آموزان توجه می‌کنند، از انواع ارزشیابی‌های تدریجی و پایانی برای ارزیابی آموخته‌های دانش‌آموزان استفاده می‌کنند، از نتایج ارزشیابی در فرایند تدریس و کلاس درس استفاده می‌کنند، به دانش‌آموزان در خودسنجی و خودارزیابی کمک می‌کنند، از روش‌های متنوعی مانند نمایش، سخنرانی، کار گروهی، پرسش و پاسخ، پروژه و... در تدریس خود استفاده می‌کنند و فرصت‌هایی را به‌وجود می‌آورند تا دانش‌آموزان دانش و مهارت کسب شده خود را به نمایش بگذارند. با بهره‌گیری از راهبردهای آموزشی و مدیریت کلاس، محیط کلاس و چینش آن را به‌گونه‌ای تنظیم می‌کنند که دانش‌آموزان در آن احساس امنیت کنند.

ارزش‌ها

معلمان لازم است نسبت به رشد و توسعه حرفه‌ای خود متعهد باشند، تجربیات حرفه‌ای خود را ارزیابی، تحلیل و تقویت کنند، ارزش همکاری نزدیک با والدین و صاحبان مشاغل در زمینه آموزش و پرورش دانش‌آموزان را بدانند و بر

**معلمان
با صلاحیت و
شایسته، سابقه‌ای
از آموزش‌های
مرتبط با شغل
خود دارند،
برای بالا بردن
تجربیات حرفه‌ای
خود و ارتقای
سطح کیفی
مدرسه‌شان با
سایر همکاران و
اعضای مدرسه
همکاری می‌کنند**

این باور باشند که آموزش و پرورش کار مشترک همه گروه‌های درگیر است. از اخلاق حرفه‌ای بالایی (با توجه به رفتار خود و دیگران) برخوردار باشند و به دانش‌آموزان و ارزش‌های آن‌ها احترام بگذارند. الگوی مورد انتظار رفتاری در کلاس درس را برای دانش‌آموزان ترسیم و آن را در رفتار خود نیز منعکس کنند، برای سلامت و تندرستی دانش‌آموزان ارزش قائل شوند، نسبت به عقاید شخصی، نیازهای یادگیری، علاقه‌ها و احساسات دانش‌آموزان حساس باشند و به درستی به آن‌ها پاسخ دهند (بند ۲-۴ برنامه درسی ملی آموزش و پرورش به نقش معلم به‌عنوان اسوه، امین و بصیر دانش‌آموزان اشاره می‌کند و او را راهبر فرایند یاددهی - یادگیری می‌داند).

ارتباط

معلمان لازم است با دانش‌آموزان خود ارتباط مؤثر برقرار کنند. از آنجا که در استرالیا معلمان با گروه‌های دانش‌آموزی از طبقات اجتماعی، فرهنگی و نژادهای متفاوتی روبه‌رو هستند، ضرورت دارد از طریق برقراری ارتباط حرفه‌ای با سایر همکاران و مشاوره گرفتن از آن‌ها با این تفاوت‌ها و مشکلات حاصل از آن‌ها برخورد کنند. معلمان لازم است با همکاران و سایر نیروهای آموزشی مدرسه به تبادل تجربه بپردازند، بین مدرسه، والدین و جامعه ارتباط نزدیک مبتنی بر اعتماد و احترام پایه‌گذاری کنند، نقاط مثبت و منفی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان را به والدین آن‌ها گزارش دهند (راهکار ۴-۴ از سند تحول بنیادین آموزش و پرورش بر افزایش میزان مشارکت خانواده در فعالیت‌های آموزشی و تربیتی مدرسه اشاره می‌کند). همچنین، معلمان لازم است با همکاران و مدیر مدرسه در گرفتن تصمیمات مهم آموزشی و اجرای آن‌ها در سطح مدرسه و ناحیه آموزشی همکاری کنند و در صورت بروز مشکل، راهبردهای مناسب حل مشکل را ارائه دهند. با عنایت به ساختار تشریح شده برای استانداردهای حرفه‌ای معلمان، دست‌اندرکاران نظام آموزشی در استرالیا معتقدند سعادت جامعه به تلاش و همت معلمان بستگی مستقیم دارد. معلم به‌عنوان مدرس و مربی می‌تواند نقش حساس و کلیدی در این باره داشته باشد تا نیروی انسانی کارآمد و خلاق برای جامعه تربیت کند. هرگاه این کشور بخواهد رفاه اقتصادی داشته باشد، به پیشرفت‌های سریع در فناوری دست یابد و از کاروان ترقی و تمدن و تکامل دنیای موجود عقب نماند، باید به رشد کمی و کیفی معلمان خویش توجه کند.

* منابع

1. The State of Queensland (Department of Education). (2002). "Professional Standards for Teachers: Guidelines for Professional Practice", Brisbane: Queensland Government.
2. Loudon, W. (2000). "Standards for standards: The development of Australian professional standards for teachers". Australian Journal of Education, 44(2), 118-134.
3. Ministerial Council on Education (2003) "a National Framework for Teacher Quality and Educational Leadership", Employment Training, November.